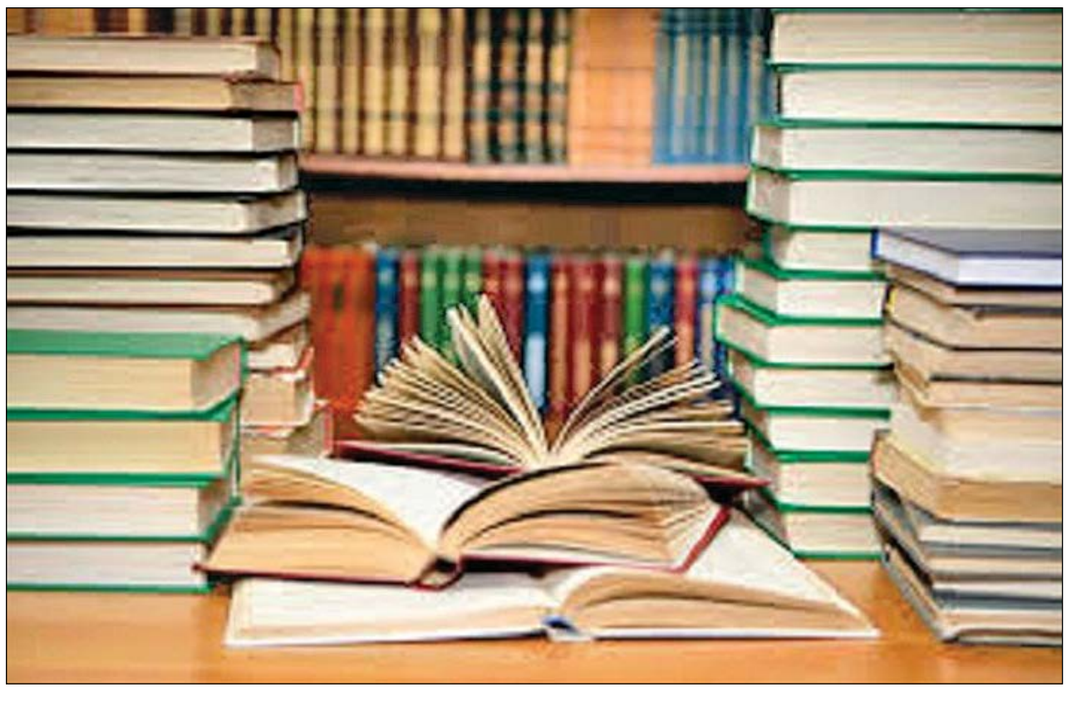

آسیب‌شناسی فرهنگ مطالعه و کتابخوانی – بخش اول

قصه پرغصه کتاب در مدیریت فرهنگی

آرش فهیم

«من هر زمانی که به یاد کتاب و وضع کتاب در جامعه خودمان می‌افتم، قلباً غمگین و متاسف می‌شوم. این به خاطر آن است که درکشور ما به هر دلیلی که شما نگاه کنید، باید کتاب اقلاً ده برابراین میزان، رواج و توسعه و حضور داشته باشد. اگر به دلیل پرچمداری تفکر اسلامی و حاکمیت اسلام به حساب بیاورید، این معنا صدق می‌کند، چون اسلام به کتاب خواندن و نوشتن، خیلی اهمیت می‌دهد.» ... «کتاب، مقوله بسیار مهمی است. من البته به کارهای هنری و تصویری، تلویزیون یا سینما یا از این قبیل مقولات، خیلی اعتقاد دارم؛ اما کتاب، نقش و جایگاه مخصوصی دارد. جای کتاب را هیچ چیز پر نمی‌کند و باید کتاب را ترویج کرد.»

علی‌رغم این سخنان و تأکیدات حکیمانه و فراوان رهبر معظم انقلاب درباره اهمیت و نقش کتاب و کتابخوانی، ناگفته پیداست که وضعیت فرهنگ مطالعه در جامعه ما نه تنها بد که در شکل واقع‌بینانه آن اسفبار است. به طور معمول، آمارهایی درباره میزان کتابخوانی ایرانیان منتشر می‌شود که رقم‌های متفاوتی را نشان می‌دهد؛ از میانگین هر نفر دو دقیقه در روز گرفته تا ۳۰ دقیقه و آمارهای دیگر، که هیچ کدام هم ثابت نشده‌اند. اما فارغ از این گونه آمارها، می‌توان براساس

دکتر محسن پرویز، نویسنده و سخنگوی انجمن قلم: خواندن صفحات اینترنت و فضای مجازی بین مردم و به خصوص جوانان و نوجوانان خیلی زیاد رواج یافته است، اما این‌گونه مطالعات، عمق سواد و دانش را زیاد نمی‌کند و ذهن مردم را درگیر مسائلی می‌کند که خیلی مفید نیستند و به افزایش سطح سواد نمی‌انجامند.

شمارگان یا میزان فروش کتاب‌هایی که در طول سال منتشر می‌شوند و همچنین تعداد کتاب‌هایی که از کتابخانه‌ها به امانت گرفته می‌شوند دریافت که اوضاع ما در این حوزه نامطلوب است.

اما چه عواملی سبب کاهش رغبت مردم ما به مطالعه کتاب می‌شود؟ به نظر می‌رسد پاسخ‌هایی چون بالا بودن قیمت کتاب، کمبود وقت و گرفتاری‌های کاری و معیشتی، سیطره رسانه‌های جدید و ... به این پرسش، تکراری و ساده‌انگارانه هستند. مسئولان حوزه نشر و کتاب و نویسنده‌ها، مردم را مقصر اصلی ضعف فرهنگ مطالعه در کشور می‌دانند. اما سوال این است که آیا مسئولان این بخش مهم و زیربنایی، همه راه‌حل‌ها برای نزدیک‌تر شدن کتاب و مردم به یکدیگر را آزموده‌اند؟ آیا نویسنده‌ها و اهالی قلم، کتاب و نشر که دائم از بی‌علاقگی مردم نسبت به مطالعه گلایه می‌کنند، روش‌های تازه‌ای را برای ارتقای کتابخوانی در جامعه به کار گرفته‌اند؟

در این گزارش، سعی داریم تا به جای مردم، به آسیب‌شناسی فرهنگ مطالعه و کتابخوانی از جانب مسئولان بپردازیم و ببینیم چه خلأهایی در بازار نشر و فرهنگ ما وجود دارد که بین مردم و کتاب، فاصله انداخته است؟ همچنین از آن دسته از مردم که نه پولدار هستند و نه وقت کافی دارند و اطرافشان را هم شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های جدید پر کرده اما خیلی کتاب می‌خوانند، می‌پرسیم که رمز و رازعلاقه و فرصت‌یابی آن‌ها برای مطالعه چیست؟ با ما همراه باشید.

نهادهای موثر در عرصه کتاب

هر چند که مطالعه و کتابخوانی، همچون همه مقوله‌های فرهنگی، توسط خود مردم، در طول تاریخ و تحت تأثیر تحولات و مناسبات مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و جهانی شکل می‌گیرد، اما نقش مدیریت فرهنگی و به ویژه دولت را نیز نمی‌توان در این زمینه نادیده گرفت. صداوسیما، شهرداری، حوزه‌های علمیه و ... در این زمینه موثر هستند، اما باز هم نقش دولت پررنگ‌تر است. چراکه مدیریت همه نهادهای مرتبط با امر کتاب و کتابخوانی، برعهده دولت است. رئیس شورای عالی انقلاب فرهنگی، رئیس‌جمهور است و مدیریت شورای فرهنگ عمومی را وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی برعهده دارد که هر دو، مهم ترین نهادها در حوزه مدیریت فرهنگ جامعه و بالتبع، کتابخوانی هستند. مراکز دیگری مثل خانه کتاب، موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی، نهاد کتابخانه‌های عمومی، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، بنیاد شعر و ادبیات داستانی ایرانیان و ... هم زیر نظر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی فعالیت می‌کنند. بسیاری از رویدادهای مهم در ارتباط با کتاب مثل نمایشگاه کتاب تهران، جایزه کتاب سال، جایزه جلال آل احمد، جایزه پروین اعتصامی و... هم توسط همین وزارتخانه برگزار می‌شود. ضمن اینکه مسئولیت نظارت و ممیزی و صدور مجوز برای انتشار کتاب نیز برعهده دولت، و به طور خاص وزارت ارشاد است.

همچنان که آموزش و پرورش و دانشگاه‌ها هم مسئولیت زیادی در زمینه فرهنگسازی و ازجمله کتابخوانی و مطالعه دارند که آن‌ها هم توسط دولت اداره می‌شوند. پس نمی‌توان گفت که دولت هیچ ربطی به کتاب ندارد. اما کارشناسان در میزان تأثیرگذاری دولت در علاقه مردم به مطالعه کتاب اختلاف دارند. به طور مثال، دکتر محسن پرویز معتقد است که همه تقصیرها در کاهش سطح مطالعه مردم را نمی‌توان گردن دولت انداخت و برخی مانند سمیرا اصلان‌پور و کامران پارسی‌نژاد، دولت را مقصر اصلی می‌دانند. در ادامه، نظرات آن‌ها را به طور مفصل می‌خوانید.

نقش خانواده‌ها پر رنگ‌تر از دولت

دکتر محسن پرویز، نویسنده و سخنگوی انجمن قلم که خود نیز مدتی به عنوان «معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی» دارای مسئولیت دولتی در حوزه کتاب بود، درباره نقش دولت در موضوع مطالعه به گزارشگر کیهان می‌گوید: «بحث راجع به فرهنگ مطالعه بسیار پیچیده است و اینکه ما دولت و ملت را از هم جدا کنیم و یکی را مقصر معرفی کنیم، به نظرم نه مطلوب است و نه مشکل‌گشا.»

وی پایین بودن سطح مطالعه در بین مردم را دارای زمینه‌ای تاریخی می‌داند و توضیح می‌دهد: «مشکل اصلی ما در این زمینه به فرهنگ دیرین جامعه مان برمی‌گردد. به این ترتیب که در گذشته، صرفا علما و دانشجویان اهل مطالعه بودند. مقصود من از گذشته، زمان‌های خیلی قدیم نیست، خیر. تا چند سال قبل از انقلاب، عموم مردم اهل مطالعه نبودند. اما در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی و از ابتدای دهه ۵۰، جوان‌ها و نوجوان‌ها گرایش شدیدی به مطالعه پیدا کردند که این گرایش تا چند سال بعد از انقلاب هم جریان داشت. درواقع، دهه ۵۰ و اوائل دهه ۶۰، دوره تحول در امر مطالعه در کشور ما بود. بعد از پیروزی انقلاب، تلاش‌هایی برای گسترش کتابخوانی و مطالعه صورت گرفت که در مجموع، ناموفق نبود، هر چند که از دید آرمانی و مطلوب ما فاصله داشت.»

این نویسنده در پاسخ به این پرسش که چرا به رغم تلاش‌هایی که برای گسترش فرهنگ مطالعه صورت گرفت، شمارگان(تیراژ) کتاب در سال‌های اخیر کاهش یافت، این‌گونه پاسخ می‌دهد: «باید توجه داشته باشیم که در دوران طاغوت، شمارگان کتاب حدود دو تا سه‌هزار نسخه بود. البته جنبه‌های اقتصادی هم روی این تعداد تأثیر داشت. چون در آن دوره چاپ کتاب با تیراژ کم به صرفه نبود. اما تعداد عناوین کتاب‌ها خیلی محدود بود. یعنی تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده، در اوج گرایش مردم به کتاب در سال‌های قبل از انقلاب، حدود ۹۰۰ عنوان کتاب در سال بود. این درحالی است که که در دهه اخیر، به طور میانگین در سال بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ میلیون جلد کتاب در کشور چاپ شده است. یعنی به ازای هر نفر حدود سه جلد کتاب، این عدد بزرگی است که قابل مقایسه با قبل از انقلاب نیست. اینکه این تعداد کتاب منتشر می‌شود، یعنی بخش زیادی از آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. »

وی همچنین اضافه می‌کند: «ما نسبت به آنچه در گذشته بودیم، خیلی جلو رفته‌ایم. اما باز هم این قانع‌کننده نیست. چون کمتر دیده می‌شود که جوانان و نوجوانان ما کتاب در دست داشته باشند و این خوب نیست. زیرا مطالعه کتاب و به دست آوردن اطلاعات و دانش و حتی پر کردن اوقات فراغت از راه کتاب، مثل خواندن داستان و رمان اگر در جامعه رونق پیدا کند می‌تواند به افزایش عمق دانش جامعه کمک کند. خواندن صفحات اینترنت و فضای مجازی بین مردم ما و به خصوص جوانان و نوجوانان خیلی زیاد رواج یافته است، اما این‌گونه مطالعات، عمق سواد و دانش را زیاد نمی‌کند و ذهن مردم را درگیر مسائلی می‌کند که خیلی مفید نیستند و به افزایش سطح سواد نمی‌انجامند.»

پرویز درباره اینکه بین دولت و ملت، کدام را باید در گسترش فرهنگ مطالعه مسئول اصلی دانست، تأکید می‌کند: «سیاستگذاری محکم یا ضعیف دولت در زمینه فرهنگ مطالعه، نباید باعث شود فکر کنیم که خود مردم هیچ نقشی ندارند. این‌گونه نیست و واقعا خود خانواده‌ها نقش ویژه‌ای دارند. به طور مثال، علاقه بچه‌ها به مطالعه در خانواده ای که در منزل خود کتابخانه دارند و به فرزندانشان یاد می‌دهند که جواب سوال‌های خود را از کتاب پیدا کنند، با خانواده‌ای که در خانه هیچ کتابی ندارند و پدر و مادر به کل با کتاب قهر هستند و می‌گویند دولت باید این را اصلاح کند، بسیار متفاوت است؛ دولت جای خود، ملت هم جای خود.

وقتی دولت توجه نمی‌کند از مردم چه توقعی دارید؟

اما کامران پارسی‌نژاد، نویسنده و منتقد ادبی معتقد است که وقتی دولت و مدیران فرهنگی، توجهی به کتاب ندارند، از مردم هم نباید توقع چندانی داشت.

وی در این باره به گزارشگر کیهان می‌گوید: «علاوه بر نقش ظهور تکنولوژی‌های جدید مثل اینترنت، ماهواره، شبکه‌های اجتماعی و ... که درکنار فواید خود، مضراتی ازجمله کاهش سطح مطالعه کتاب هم دارند، عدم عنایت متولیان دولتی، عامل مهمی در پایین بودن سطح مطالعه است. کتاب و به خصوص ادبیات داستانی نقشی محوری در زیرساخت‌های جامعه آرمانی و فرهنگ ملی و مذهبی ما ایفا می‌کند، اما متأسفانه دولتمردان ما خیلی دغدغه این موضوع را ندارند.»

کامران پارسی‌نژاد، نویسنده و منتقد ادبی: وقتی دولت و مدیران فرهنگی، توجهی به کتاب ندارند، از مردم هم نباید توقع چندانی داشت.

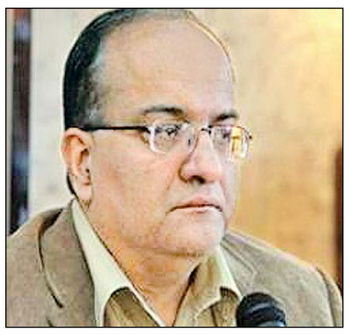

وی در توضیح منظورش از بی‌توجهی مدیران دولتی به کتاب، اظهار می‌دارد: «یعنی سرمایه‌گذاری لازم در زمینه کتاب نمی‌شود. هم باید بودجه متناسب اختصاص یابد و هم اینکه این سرمایه‌گذاری در جهت جریان‌سازی فرهنگی سالم انجام گیرد.»

این نویسنده تأکید می‌کند: «نمی‌توان توقع داشت که مردم به صورت خودجوش به سمت مطالعه بروند. نه، باید از سوی دولت سیاستگذاری، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی شود که نمی‌شود. حداقل اینکه باید تسهیلات لازم برای خرید کتاب فراهم شود.»

وی همچنین عدم توجه لازم به نویسنده‌ها را یکی از خلل‌های مدیریتی می‌داند و می‌گوید: «متأسفانه مدیران دولتی، اهمیت و جایگاهی برای نویسندگان قائل نمی‌شوند. به طور مثال، کافی است حق‌الزحمه فعالین عرصه‌های ورزشی و هنری را با حق‌الزحمه یک پژوهشگر یا مولف برای تألیف یک کتاب مقایسه کنیم. گاهی یک نویسنده، یک سال برای تألیف یک کتاب وقت می‌گذارد، اما آنچه عاید او می‌شود، حدود دو تا سه میلیون تومان است! به همین دلیل هم می‌گویم که تا زمانی که توجه و عنایت به کتاب از سوی دولت نشود این اتفاق از سوی مردم هم نخواهد افتاد.»

سمیرا اصلان‌پور نیز در این باره به گزارشگر کیهان می‌گوید: «این مشکل، تقصیر یک یا چند دولت نیست، بلکه تقصیر تمام مسئولان دولتی و مسئولان فرهنگی است. زیرا هیچ توجهی به عرصه کتاب و به ویژه ادبیات داستانی و وضعیت نویسندگان ندارند. چون کتاب، چه بخواهیم و چه نخواهیم یک کالاست و این کالا باید خریداری شود. با کارهایی چون اهدای بن کتاب هم نمی‌توانیم کتاب و مطالعه را بین خانواده‌ها ببریم. چون خیلی‌ها بن کتاب را می‌برند و اقلام دیگری مثل نوشت‌افزار با آن می‌خرند!»

نویسنده کتاب «چشم جبهه‌ها» درباره نقش دولت در این زمینه اظهار می‌دارد:«متأسفانه نویسنده‌ها که یکی از اصلی‌ترین طیف‌های فرهنگساز جامعه هستند، در پایین‌ترین مرتبه توجه دولت‌ها از نظر حمایت قرار داشته‌اند. یکی از دلایل پایین بودن سطح مطالعه پایین این است که آثار جذاب کم هستند. این نویسنده است که باید یک اثر جذاب خلق کند. اما وقتی نویسنده نمی‌تواند از طریق حرفه اصلی خود امرار معاش کند، مجبور می‌شود وقت خود را به کارهای دیگر اختصاص دهد و فرصت چندانی برای تحقیق و تفکر و تمرکز بر نوشتن نمی‌یابد! اگر هم بنویسد، بعد از آن برای چاپ کتاب خود با مشکلات و گرفتاری‌های زیادی مواجه می‌شود.»

نقش مهم آموزش و پرورش در فرهنگ کتابخوانی

اما کارشناسانی که در این گزارش با آن‌ها گفت‌وگو شد، معتقدند که فرهنگ مطالعه از دوران کودکی باید به افراد آموزش داده شود. دکتر محسن پرویز، می‌گوید: «ما اگر بخواهیم این فرهنگ را گسترش دهیم، راه اصلی‌اش این است که از دوران مهد کودک و دبستان شروع کنیم؛ خانواده و مدرسه دست به دست هم بدهند و بچه‌ها را به مطالعه مفید و آزاد و غیردرسی، تشویق کنند. درواقع، با کمک مدرسه و خانواده به نتیجه خواهیم رسید.»سمیرا اصلان‌پور هم درباره راه حل ارتقای فرهنگ مطالعه می‌گوید: «تنها راهی که می‌توان فرهنگ مطالعه را ارتقا داد، از طریق آموزش و پرورش است، یعنی آموزش مطالعه باید در خردسالی اتفاق بیفتد، حتی در سال‌های قبل از دبستان. چون آن چیزی که انسان در کودکی می‌آموزد در ذهنش حک می‌شود و هیچ‌گاه فراموش نمی‌کند. پس مسئولیت اصلی بر عهده آموزش و پرورش است. اما متأسفانه آموزش و پرورش هیچ‌گونه برنامه‌ای برای این موضوع مهم ندارد.»

جدول شماره ۱۰۶۶۵

بدون نقطه کور

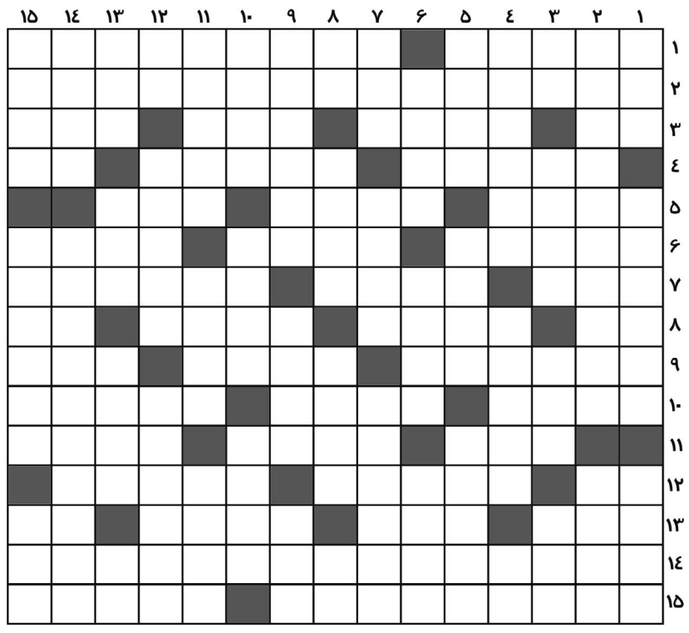

طراح این هفته: فرهاد فریگام

افقی

۱- جعبه‌ای برای جنازه - بزرگترین رویداد ورزشی امسال ۲- پیشنهادی دشمن شادکن از سوی خودی‌های ناآگاه درباره توان نظامی کشورمان ۳- زهر- یکتا- بلای ویرانگر- کمک ۴- سهولت- نشریه‌ای در برابر شما- علامت جمع ۵- دم و بازدم- چهار دیواری سقف‌دار- گور ۶- ویژگی تن اسفندیار- دوست- اتحادیه شرکت‌های هواپیمایی ۷- دریایی در غرب ترکیه- اندک و آسان - محله‌ای در کرج ۸- صوت تعجب- آشیانه عقاب- پارچه‌ای از کرمان - جانور درنده ۹-گزارش فرنگی- کشمش درشت- دشمن فرشته ۱۰- دیبای زربفت- موجودیت- فرمانده کشتی ۱۱- کلمه هشدار و تنبیه- باور عمیق- گذرگاه نور ۱۲- مادر عرب- حرفه یعقوب لیث صفاری- بچه‌دار شدن ۱۳- خرمای تازه- امتناع- هم‌جنس شرور - پسوند پوشاک و خوراک ۱۴- وظیفه فراموش شده اعراب سازشکار ۱۵- فرو رفتن در قالب کاراکترهای سینما و تئاتر- کارگاه نقاشی

عمودی:

۱- شیطونک آتش‌باره- نیاز شبکه‌های راه‌آهن- قوم ساکن در آن سوی رود ارس ۲- دو دولت شکست خورده جنگ دوم جهانی که امروز مطیع اوامر آمریکا هستند- طبقه طبقه ۳- آوای بره- محروم از عقل- صف- بن فعل بودن ۴- شخص مقید به نظافت بیش از حد - گستردگی- نشانه وجود مفعول در جمله ۵- چاق و فربه - پدر شعر نو- رهبر سابق ترکمنستان ۶- زنده کردن - موضوع فرانسوی - شهرکی در مسیر زنجان به قزوین ۷- از غزوات معروف- نان خشک خرد شده در آبگوشت - غذایی از شکمبه گوسفند و بز ۸- دندانی که باید کشیده شود - ناسپاس در برابر خداوند - پرهیزکار- ضمیر اشاره۹- هنر گوشنواز- تیوب تایرهای قدیمی- چای در لسان عرب ۱۰- هم میز دارد هم صندلی- سال ۳۵۴ روزه- شجاع ۱۱- ناحیه سردسیر- مخلوط کن- دارنده حافظه قوی ۱۲- گاه با کیف می‌آید- فرزند نوه- کوهی در شرق ترکیه ۱۳- عادت و عرف- درختی در جنگل‌های شمالی ما- داخل شدن - پهلوان ۱۴- آخرین شب پاییز- از وظایف نیروهای مسلح ما ۱۵- یگانگی- آخرین شاه اشکانی- مکمل پاچه.

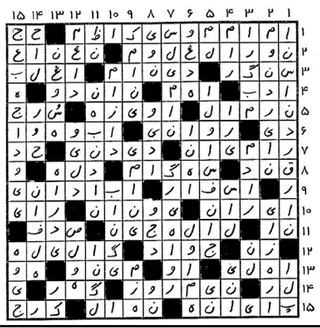

آگهی تغییرات شرکت ایجاد نیرو سهامی خاص به شماره ثبت ۴۸۹۷۴ و شناسه ملی ۱۰۱۰۰۹۴۱۵۳۲

به استناد صورتجلسه مجمع عمومی عادی سالیانه مورخ ۱۳۹۵/۴/۵ تصمیمات ذیل اتخاذ شد:

ترازنامه و حساب سود و زیان سال مالی ۱۳۹۴ به تصویب رسید.

محمدرضا مفخم به کد ملی ۲۲۹۵۸۲۰۳۶۷ به سمت رئیس هیئت مدیره و غلامرضا وهاب به کد ملی ۰۰۴۶۰۹۴۰۵۹ به سمت مدیرعامل و عضو هیئت مدیره و محمد علیپور به کد ملی ۰۸۳۹۸۰۶۹۶۵ به سمت نایب رئیس هیئت مدیره برای مدت ۲ سال انتخاب شدند.

کلیه چکها و سفته‌ها و بروات و اسناد و اوراق تعهدآور شرکت کمافی‌السابق به امضاء ثابت مدیرعامل و یکی از اعضاء هیئت مدیره متفقا با مهر شرکت معتبر خواهد شد.

مرتضی عددیان نیشابوری به کد ملی ۰۰۴۵۶۰۸۶۸۷ به سمت بازرس اصلی و مهدی علی‌محمدی به کد ملی ۰۰۴۴۴۵۶۷۹۴ به سمت بازرس علی‌البدل به مدت یکسال مالی انتخاب شدند.

روزنامه کثیرالانتشار کیهان جهت درج آگهی‌ها شرکت تعیین گردید.

با ثبت این مستند تصمیمات انتخاب بازرس، انتخاب و تعیین سمت هیئت مدیره، تعیین وضعیت حق امضاء، انتخاب روزنامه کثیرالانتشار، تصویب ترازنامه و صورت‌های مالی انتخاب شده توسط متقاضی در سوابق الکترونیک شخصیت حقوقی مرقوم ثبت و درپایگاه آگهی‌های سازمان ثبت قابل دسترس می‌باشد.

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
اداره ثبت شرکت‌ها و موسسات غیرتجاری تهران

بانک اقتصادنوین
نخستین بانک خصوصی جمهوری اسلامی ایران
EN BANK I.R.IRAN'S FIRST PRIVATE BANK
با هم، برای هم
پانزدهمین مدرسه بانک اقتصادنوین تقدیم به دختران و پسران روستای مراوه‌تپه
آغاز سال تحصیلی جدید را به همه فرزندان این مرز و بوم تبریک عرض می نماییم.